

jure quantus es effecit; tu in regem natumque ejus optimum Ludovicum feliciter regnantem, exsulato feroci discrimine, potestatem refudisti. Sicque per te qui nequaquam esse desierat, quodammodo tutius rex fuit, quando, metropoli Franciæ suo conciliata principi, a quo minime exciderat, throno melius asseri visus est.

At aliunde si Guibertum foveas, si fugeat in ortu suo, te juente, quia noster est, non magis qua sis in abbatem istum benevolentia, quam incredibilem erga me universosque congregationis S. Mauri Benedictinos humanitatem declarabis. Et vero quam liquido jam dudum declaraveris, non est quem fugiat. Accepimus, præses humanissime, quæ fuerint familiæ nostræ per Galliam initia, inspicimus quæ sint incrementa, suspicimus utrumque beneficium congregationi nostræ ab Amplitudine Tua studiis assiduis impensum: utrumque ex tua benignitate velut ex fonte uberrimo scaturire, perennare, nobis gratulantur benevoli nec invidi negant. Tu namque cum procuratoris regii munere fungereris, cura nascentem excepisti; inde ubi ad summum justitiæ tribunal tua te virtus extulit, ne tum quidem curatoris pro ea partes exuisti; ast majori auctoritate suffulciens, adolescentem juvisti præsidio, obfirmasti opera, jure protexisti.

Insuper placere sibi mirifice venerandam veterum scriptorum doctrinam pro sua erga omnes urbanitate mihi significavit Amplitudo Tua; dum enim epistolam S. Barnabæ a Menardo nostro elucidatam, tuo dictam nomini, obtulissem, scrutandis bibliothecis, antiquioris ævi doctoribus e pulvere excitandis, ac suo restituendis nitore, tua præluxit, quæ mihi summa est, auctoritas. Proinde placebit et opella, quam in edendis observationibus quantulamcunque collocavi; non quod Guiberto lucem afferre queam, verum quod nimium splendorem, qui debiles forsitan oculos perstringeret, moderari utcunque nitor. Placebit, inquam, utpote in tuo Benedictino congregationis S. Mauri solo sata nataque, ad te pleno ac solido jure refunditur; nimirum fundi dominum sequuntur fructus. Placebit tandem non quia edidi, sed quia judicasti, imperasti. *Tibi enim dedit Deus summum rerum judicium, mihi obsequii gloria relicta est* (11). Relicta est et cuncta congregationis nostræ alumni, quod omnium votis defert ac profitetur

Amplitudinis Tuæ deditissimus

F. LUCAS D'ACHERY.

(11) Tacit. lib. vi, post initium.

LECTORI.

Cum multa quæ hic præfari oporteret, in observationibus attexui, non est quod prolixo te proloquio, Lector erudite, distineam. Hæc pauca te duntaxat præmonebo. Sæpe et multum apud me dubius et anceps fui, num studium et operam in edendis Venerabilis Guiberti de Novigento Operibus collocarem, necne, erant enim et præ manibus vetustiora; adfuere interim viri doctrina, sapientia et pietate clarissimi, quibuscum de antiquis auctoribus tenebris hætenus obvolutis confabulando, incidissem in præfatum abbatem, magni Anselmi discipulum; deque illius recondita litteratura, doctrina, verborum venustate et eloquentia, nec semel sermones ultro citroque habuissemus, me sæpiuscule compellarunt et aliqui sunt obtestati, quatenus Benedictini Operum prelo committendorum, provinciam ego Benedictinus susciperem. Quorum suasionibus impulsus ad opus actutum me libenter accinxi, pervolvi schedulas diligentissime, curiosos antiquitatum exploratores conveni, omnes bibliothecarum (ad quas patuit aditus) forulos pluteosque partim ipse perlustravi, partim perlustrandos curavi; et quidquid menti, quod rem hanc illustrare posset, occurrit, conquisi

Ac primo quidem libellum, *Quomodo sermo fieri debeat*:

A Commentarios, seu *Moralium Genesios lib. X*, supeditavit Bibliotheca Regia.

Tropologiarum in Osée, Amos et Lamentationes Jeremiæ, apographum perantiquum (monasterii quondam Valcellensis cong. Cisterciensis in diocesi Cameracensi) a decennio germanus meus Eustachius d'Achery.

Tractatum de Incarnatione contra Judæos;

Lib. de laude B. Mariæ;

Opusculum de virginitate, e codice ms. collegii Parisiensis S. J. indicio R. P. Jacobi Sirmondi exprompsi.

Epistolam de buccella Judæ data primum in bibliotheca V. C. Joannis Bigot in Rothomag. vectigal. curia senatoris, exscribi curavi; deinde ad bina mss., alterum Bibliothecæ Regiæ, collegii Parisiens. S. J. alterum, contuli.

De pignoribus sanctorum libros tres mutuavit Bibliotheca Regia.

Cæterum præfatos ejusdem bibliothecæ, velut et collegii Parisiensis codices (si conjecturis indulgere liceat) juris olim exstitisse Novigentini cœnobii, atque adeo Guiberti (quippe ferunt ipsius ætatem) initium cujusque voluminis præmonstrat.

Historiam Jerosolymitanam, sive Gesta Dei per Francos; primus evulgavit Jacobus Bongarsius una

eum aliis ejusdem historię scriptoribus an. 1611, cui collectioni titulum fecit, ab Guiberto mutuatum, *Gesta Dei per Francos*. Nos vero in hac editione repetita libros in capita digessimus. Sancti Remigii Remens. codex, manu peroptima exaratus, suppetias eorum quę in fine libri non, alio ab auctore editi, desiderabantur, ixit. Usi quoque sumus altero Corbeisę antiquę ms., quo plerisque in locis nęvos qui librarii forsā vitio, sive typographorum oscitantia, irreptarant, abstersimus. Versus ordinatim poetico more disposuimus; adornavimus oras diversis passim adnotationibus.

Postremo abbatis nostri *Librorum de vita sua* apographum tantummodo invenire fas fuit, graphice quidem ac recentiori manu scriptum, sed mendis scatens quampluribus, inversa verba, sententię interdum aut mutatę aut prorsus sublata, ut nonnulla penitus inspicienti mihi fuerint vix non divinanda; cętera vero quę me pręteriere verba, eorum loco puncta supplevi, seu margini ascripsi quędam alia. Audiveram sane et multoties repetitum agnoveram, autographum ad nostra tempora inter Ecclesię Laudunensis vetustos codices asservatum, ac postmodum antiquę rei perito viro D. Dey, Doctori Parisiensi (qui pridem obiit), collatum; quas autem in manus posthac devolutum fuerit, omnem movi lapidem quatenus comperire valerem, sed frustra.

Et cum Guibertus tertio libro De vita sua potissimum referat qui cives Laudunenses immanissimorum grassatorum more bacchati fuerint, dum non sexui, non ordini, non ætati ulli parcerent, cęde ac sanguine complentes omnia; qui pastorem suum nec affecerint quam acerbissima; qui episcopale templum incenderint, et alia id genus crudelitatum patraverint, *Libros tres Hermanni monachi de miraculis S. Marię Laudunensis* instar appendicis adjiciendos censui peropportunum; utpote qui prolixam non modo continent reparatę et urbis et ecclesię Laudunensis historiam, verum etiam coętaneum Guiberto scriptorem agnoscunt.

Pręter superius enumeratos Guiberti fetus, edidisse et *Capitularem libellum de diversis evangeliorum et prophetarum voluminum sententiis*, notat ipsemet lib. 1 De vita sua, cap. 16. Ast alicubi haud dubie in pulvere et situ latere nunc usque dierum; vel potius dixerim ab ipso parente suppressum, quod minime perpolitum, his ex verbis indidem subodorari libet: *Cui (libello) huc usque finem dare differo, quia his explicitis quę in pręsentiarum teneo, in similibus exerceri aliquoties, Deo suggerente, delibero*. Etenim ubicunque libellum delitescere suspicabar, nisu inutili perquisivi.

Observationibus et notis quędam auctoris opusculis, non tam mea sponte, quam nutu eorum et auctoritate, quibus votiva obedientia obstrictus non obtemperare mihi religio est, illustravi. In iis porro quid pręstiterim, paucis id absolvam.

Prę manibus esse ubi advertissem plurima antiquitatis monumenta, medię et auctoris nostri ætatis maxime (auctores enim nondum editos sæpius, alios perraro ad testimonium cito), mentem induxi data occasione identidem ea internectere, ea de re nimirum, ut ejuscemodi mercium appetentibus, aliquotusque, dum majora parant nostri, facerem satis. In iis animo proposui nihil non discussum, nihil non fidei optimę eventilare. Scio nihilosecius ego, et probe teneo, *neminem esse tam felicem, qui non subjectus sit errori, et hoc non dementis esse proprium, sed hominis*. Itaque, Lector benevõle, æquanimitatis tuę erit si quę errata, leniter et amice castiges; si quę chartarum, diplomatum, aliorumve similium displiceant, quęso illa ne facessant negotium: **B** quis enim hominum votis omnium respondere quibit?

Quoniam haud ad solitam magnitudinem volunien excrescere animadverteram, quędam ad illustrandos Guiberti libros De vita sua observationibus additamenta subjunxi; nempe, *Vitam S. Geremari abbatis*, ex monasterio Conchensi; *Vitam B. Simonis comitis Crespetensis*, quę ex codice ms. Cœnobii Ursicampi ad me transmissa est: *Vitam S. Salbergę S. Joannis Laudunensis proto-antistitę*, cujus quidem era texemplar, sed adeo mendosum, uti spem ejus evulgandę prorsus abjecissem, ni pręsto adfuisset noster D. Placidus Bertheau, eamque ipsam ope codicis ms. Ursicampensis mendis prope innumeris, velut in marginibus cernere est, correxisset, emendasset. Quod meum fuerit consilium illas publicam in lucem Vitas emittendi, habes paginis 596, 602, 652 (12).

Deinde, insigne *Hugonis Rothomagensis opusculum*, tribus libellis distinctum, *contra hæreticos sui temporis*. Istud cum blatis ac tineis rixans huc usque, e codice ms. S. Martini Parisiensis exscripsimus, ac publici facimus juris. Hugonis elogia et epistolas videbis pag. 687 et seq.

Pręterea, *Roberti de Torinneio* (Torigny), vulgo *de Monte abbatis*, (hoc est monasterii S. Michaelis de Monte-Tumba, sive in *Periculo maris*) vocitati, *Accessiones, et Appendix Germana ad Sigebertum*, nec non *Tractatus de immutationibus monachorum, de abbatibus et abbatibus Northmannorum, et ædificatoribus earum*. Appendicis duplici ditatus sum exemplari, primigenio altero S. Michaelis de Monte (quod infra pag. 715 pręnotavi), altero Gemeticensis asceterii: nonnulla ex parte posterius priori contractius, quę vero in Montensi non exstabant caractere Italico, atque asterisco, notatiunculaque margini adjecta demonstratur. Verum pretium operę est, Lector, animadvertas, puta initio codicis ms. nec non in prologi, atque in ipsius Appendicis, qua de agitur, titulo pręnotatum, quod ad annum 1184 Appendicem Robertus protraxerit; qui tamen ad an. 1182 duntaxat illo Appendicis prologo concinnasse profite-

tur : unde subdubitari datur vel Robertum postea quam prologum confecisset, fuisse ultra progressum; sive alium quempiam duorum annorum seriem una et continuationem texuisse.

Quid me tandem causæ moverit ad isthæc evulganda quæris? nosces anteloquio inibi præfixo, pag. 715.

Cæterum qui mihi fuerunt auxilio, eorum nomina, præter laudatos in hocce proloquio, suis locis non omisi; tum ut fidem liberarem, tum maxime uti alienos labores, beneficia, grato animo commemorarem. At sunt haudquaquam prætereundi, imprimis VV. CC. Puteani fratres, multiplici eruditione celebres; quotquot opus fuere codices et Regiæ et

A suæ Bibliothecæ ipsi solita comitate, proque innato non vulgari erga litteratos affectu, commodarunt. Franciscus Duchesne, rei historicæ non ignarus, inter alia Historiam canonici Laudunensis, propria parentis Andreae Duchesne manu exaratam, ultro concessit. Et noster Philippus de Romagny, serio et sine ambitione doctus, qui multum operæ ac laboris insumpsit, qua describendis diversis in hoc volumine contentis operibus, qua denique locis divinæ Scripturæ adnotandis.

Atque hæc de auctoris Operibus et Additamentis. Tu, Lector, vale, et juvantem, aut certe volentem, ama.

VENERABILIS GUIBERTI ABBATIS VITÆ

SYNOPSIS.

(Paucula in antecessum cum integros De vita sua libros revolvas, gestorum Guiberti summam oculis objicienda censui.)

Guibertus, ex oppido Belvacensi oriundus, splendore natalium posthabito, monachale collobium in Flaviacensi, sive S. Geremari cœnobio, diœcesis itidem Belvacensis, induit; ubi apprime cum pietate, tum litteris est excultus; sed et se potissimum a S. Anselmo Cantuariensi, tunc Beccensis asceterii priore (qui Guibertum amoris erga sæpius invisibat) instructum qua ratione intelligendæ aperiendæque forent divinæ paginæ, gloriatur lib. I De vita sua.

Guiberti religionis, prudentiæ, doctrinæ fama longe lateque pervulgata, tandem a monachis B. MARIE de Novigento, in territorio Laudunensi sito,

B. prope Couciacum, anno Dominicæ Incarnationis 1104 eligitur in abbatem: quo in munere per annos viginti, tam elucubrandis variis operibus, quam saluti animarum suis concionibus (quidquid sacræ Scripturæ est interpretatus, in gratiam concionatorum id egisse declarat) nec non confutandis hæreticis et coram et scriptis invigilans, allaboransque, præclare, sapienter prudenterque sese gessit. Pie admodum in Dei Matrem affectum fuisse passim prædicant sua scripta. Naturæ concessit anno reparatæ salutis 1124.

TESTIMONIA DE GUIBERTO ABBATE.

Manasses, episcopus Suessionensis, in charta infra posita pag. 625.

Præerat siquidem illi monasterio (Novigentino) domnus Wibertus abbas, qui sapientia et innocentia sua nos sibi valde conglutinavit. Et post pauca: Idem enim abbas religioso quo pollebat consilio, etc.

Martyrologium vetus ms. Laudunensis Ecclesiæ.

Hæc et alia quamplurima ad tam immane scelus pertinentia memoratus abbas (Guibertus) qui his diebus præsens aderat, plena fide et veritate conscripsit, etc. Videsis in observationibus pag. 652.

Canonicus Laudunensis in Chronico ms., de quo nos inferius pag. 646.

Hic (Galdricus) dum aliquando a dedicatione ecclesiæ redisset, etc., dicentes vulgariter quod abbas Wibertus poetice sic exposuit, etc.

Joannes Halgrinus cardinalis, de Abbatis-villa nuncupatus, Summæ ms. quam asservat bibliotheca S. Michaelis de Monte, Guibertum diversis sparsim locis citat ad hunc modum:

Guibertus in Moralibus super Genesim, etc.

Jacobus Bongarsius in præfatione.

Guibertus, abbas monasterii B. Mariæ Novigenti, quod situm est sub castro Codiciaco, in pago Lau-

C. dunensi: ipse titulo operis et sine præfationis. Vixit illa ipsa ætate cujus Historiæ partem describit; et scripsit Balduino, fratre Godefridi regnante; lib. II, cap. 12, et lib. VII, cap. 21. Boemundo marito Constantiæ regis Francorum filiæ: extremo lib. I. Bienno, post Manassis Remorum Archiepiscopi mortem: extremo lib. VI. Finem scriptioni imposuit mortuo jam Boemundo: lib. ult., cap. 38. Anno post Gervasii egregii militis martyrium: lib. eod., cap. 40. Interpretem se profitetur alienæ historiæ: lib. II, cap. 10 et 13. Et ipsa epistola ad Lysiardum, et quæcum sequitur præfatione: quod ipsum in eodem argumento factum Roberto monacho, et Baldrico: supra. Supplevit, ut et illi, quæ deerant; ex eorum qui viderant relatione: lib. II, cap. 3, lib. III, cap. 13, et lib. VII, cap. 24, et ult., etc. Scribendi rationem suboscuram secutus est, rudium et impolite dictorum fugitans, ut ipse loquitur, princ. lib. V. Operosam verborum elegantiam vocat, sine epistolæ ad Lysiardum.

D. Nobili loco natum inde apparet, quod lib. IV, cap. ult., hominem narrat militarem, equestri officio insignem, parentum suorum beneficia tenuisse, iisque hominum debuisse. Et lib. V, cap. 15, Guillelmi et Alberici fratrum ex municipio agnomen exprimere prohibetur pudori ipsorum parcens, generis eorum anica sibi consanguinitate devictus. Exprimit autem quod ille supprimit nomen Baldricus, et Guillelmum